

Sangaste poolt vaadatuna vallavalitsuse poolsed mõtted arutelu seemneks

Nõustun täiesti Taheva ja Palupera eelnevalt väljatooduga. Ühine identiteet tuleb alles luua. Abiks on siiski, et läbi Valga maakonna on meil siiani nii koostöö-, kui ka kokkupuute kogemus olemas. Muide, Ugandi muinasmaakond hõlmas meid kõiki Tartuni välja ja ka põhja Läti osa. Ehk siis muinasalust ühineda on. Samuti olla Ürikute järgi Otepääst Taheva-Karulani välja mehed võitlemas ühes malevas ja olla olnud üks muinas koostöö ala ka see omakorda Ugandi sees.

Enam vähem „ühes kaalus“ maavaldade võimalik ühinemine üheks suureks maavallaks on „ülalpoolt“ tehtava reformi kriteeriumitesse mahtuv mudel, millega siiani taolisel kujul võimud arvestanud polnud. Kuigi mitte määruses, on siiski ametniku silme ees kujundlik mudel, kus domineerib mingi suurem keskus, millest siis võim „allapoole valgub“. Seejuures endalt küsimata, et miks just selline „keskus“ üldse vajalik on?. Antud juhul jäävad ju kõik Valgamaa keskused alles, muutub ainult ala haldamise kord ja süsteem enam selle inimeste tegeliku elukeskkonnaga arvestavamaks ja nende spetsiifilisemate vajadustega haakuvamaks. Inimestele ei teki juurde mingeid kohustusi „kuskile sõita“ vaid pigem jääb valitsemine nendele ligemale erinevalt kaugema keskusepõhisest mudelist, millega enamus asju praegustest kohtadest ära viidaks.

Sangaste murekohad ja nägemused halduse hajamudelist on:

1. Meie seltsi – ja kultuurielu toimimise alusmudelite säilitamine ja arendamine. Kõigil osapooltel peaks see olema kokku lepitud ühinemislepinguga kaasneva väljatöötatava ühise arengukava detailne osa. Arvestades meie traditsioone ja võimalusi näiteks rukki asjus jne.
2. Kokkulepitud hariduselu kava erinevate garantiidega, mis on sünkroniseeritud partnerkogukondade kavadega. Eraldi detailne arengukava. Oluline on ka meie tugeva perearstinduse tingimuste parendamine ja valla toe säilimine.
3. Kommunaalmajanduse korralduse alused ühistel alustel, aga iga kogukonna enda kavandamisel. Kokkuleppes jääb mingi % eelarvest „kohtadele“. Tagatakse arengukavade ja ühinemislepinguga. Lumelüked, teed jpm. muud, ka kultuur, sport jne võiks lähtuda sellisest põhimõttest osati. Tuleb kindlasti ka palju ühiseid ettevõtmisi ja projekte.
4. Sangaste on välja töötanud mitmeid edukaid toimimismudeleid alates lumelükke põhimõtetest kuni kultuurielu toimimiseni. Nende jätkamine on meile kokkuleppe küsimuses oluline.
5. Kindlasti soovime olla eritählepanu all turismiga seotud asjades ja oma asulate/külade väljanägemise arendamisel.
6. Meile on tähtis ka Sangaste asula keskkütte säilimine ühena vähestest maa-asulatest. Keeni on valmis ehitatud, Sangastes veel pool teha, et saavutada tõhus poolautomaatne ühiskütmine. Samuti teeme kõik oma apteegi, perearsti jt. esmateenuste jätkumise ja kvaliteedi heaks.

Uue „Kogukondade liidu“ põhimõtetele rajatava haldusüksuse alused pannakse paika põhjaliku ja detailse liitumislepinguga, mille lahutamatu osa saab olema peale põhimõttelise kokkuleppe saavutamist ühise arengukava väljatöötamine. Kuna elus pole miski 100 %, siis neid saab ka vahepeal muuta, aga ainult 2/3 volikogu nõusolemisel! Kokku peab leppima ka selle, kuidas moodustatakse erinevad revisjoni, eelarve jt. komisjonid (näiteks igast partnerkogukonnast ...esindajat jne). Lisaks Volikogule pakun välja ka nõuandva kogu loomise, mis annab oma hinnangu tähtsamatele otsuste eelnõudele ja lahendab muid võimalikke tülküsimusi siseselt. See võiks olla näiteks Kogukondade Nõukoda, kuhu kuuluvad võrdselt esindatuna partnerkogukondade kolmanda sektori, kodaniku liikumiste jt aktivistide esindajad väljastpoolt Volikogu. Või siis on sedamoodi esindatud kõik külad ja asulad. See oleks küll ainult nõuandev kogu, aga side rahvaga kindlasti paraneb ja infoliikumine edeneb.

Nõukoda võib olla moodustatud ka muudel alustel, aga põhimõte on võrdne esindatus kogukondade suurusest sõltumata.

Kohtadele (partnerite senised keskused) vähemalt üleminekuajaks 3-5 aastat peavad jääma ka elanikke teenindavad kontorid, mida kasutavad sotsiaaltöötajad ja roteeruvad vallasekretär, ehitusnõunik, konstaabel jne.

3-5 aastat peaks kontorisi olema kas kohalik haldusjuht vms, kes aitab inimestel asju ajada ja korraldab kontori tööd. Üks variant oleks kokku leppida, et 3-5 aastat on igas liitunud vallas konkreetselt selle (endise) valla kogukonna tarbeks palgal ja kohapeal olemas 1 abivallavanem, kelle nimetab kohalik kogukond. Ehk siis 7 liituja puhul on uues vallas 3-5 aastat 7 abivallavanemat, kellele jääbki just nimelt kohaliku kogukonna teenindamise ja sidemehe roll uue vallavalitsusega.

Kontoreid võib ka vastavalt pinnavajadusele rentida (elavdab kohalikku majandust) ja senised vallamajad ka müüa, kui kohalikud nii otsustavad.

Volikogu istung peaks käima „külakorda“, mööda neid kontoreid ümmardatud rahvaarvust lähtuval põhimõttel. Näiteks sellises suhtes mingi ajaühiku vms arvestuse kohta: 2 istungit Pukas ja Tõllistes (ca 1600 in), Sangaste, Karula, Taheva, Paluperä 1 kord (ca 1000 + in) ja 0,5 korda Öru. Kajastatakse korraliste istungite aastaplaanis. Selline kord loob sideme kohalikega ja kohalike oludega ka teistest piirkondadest volinikele ja parema pildi olukorrast kohtadel.

Uue moodustuva haldusüksuse muud ülesanded lisaks elanike teenindamisele jms oleks:

1. Luua tõhus ühine kommunaalhaldus igapäevamurede lahendamiseks.

Vee-ettevõtte pole minu meelest mureks (Saab kasutada näiteks ka OÜ Ühismajandamist seda arendades). Kuna meil pole suuri keskusi kulukama süsteemiga, siis just väiksem ja hästivarustatud ühisfirma ajab asja ära nii hooldamisel, kui arendamisel. Eritehnika näiteks Valgas on nagunii pooljõude ja selleks saab teha soodsa koostöölepingu kasutamiseks nii, et ei pea ise mõtetult kallist eritehnikat ostma. Muuga peaks ise küll hakkama saama ja kuna raha ei kulu ka liiga suurte bürokraatianõuete tõttu lisakuludeks (projektitaotlemisel), siis paljudel puhkudel ilma „abit“ tehes tuleb odavam. Meil selline kogemus juba on. Luua tuleb võimalus tellida ka eraisikuil elektrikut, santehnikut jne kohtadel läbi selle kommunaalfirma. Asutuste kütised jms. tuleb viia ühe süsteemi alla jne.

Luua ka ühine haldusfirma valla hoonete haldamiseks ja ka KÜ-de jaoks ühise juhtimise tarbeks (Sangaste on seda näiteks tegemas).

2. Sotsiaalia jääb üheselt kohtadel korraldada, koos palkame ka ühised lastekaitse jt erispetsialistid, kui vaja on.

3. Üks tähtsamaid ülesandeid oleks ühistranspordi parem korraldus. Peaksime ka looma oma vallasisese sotsiaalse nõudetranspordi ja selle toimimise alused.

4. Luua tuleb ka oma arendusüksus, sest eurorahade kasutamine on meie võimalus „osta raha sisse“ 1:7 ja 1:2 suhtes. Väga oluline on ideest teostuseni süsteemi kohene loomine.

5. Minu hinnangul vajame ka tugevat info- ja PR osakonda parema infovahetuse korraldamiseks ja enda propageerimiseks. Välja tuleb anda kvaliteetne ühisajaleht, luua ühisveeb ja promoda asju kohalikus raadios, tellida ka tv saateid oluliste asjade jaoks jne. Vallal peab olema ka oma pressinõunik ja kõneisik.

6. Koostame koos ka teedevõrgu remondi ja arendamise kava.

7. Kas palkame või võtame partneriks tugeva juristi või jur. firma, kes teenindab ja esindab meid ja loob vettpidava juriidilise dokumentide jms platformi. Olud on muutunud ja asjad ajale jalgu jäänud.

8. Loome töökohti vastavalt oma võimekusele. Ehk siis koostöös teadusasutustega käivitame pilootprojekti lisatöökohtade loomiseks maale.

Toiduainete väiketootmised, farmaatsia jne, kus käivitaja ja osanik oleks ka vald koos riigi- ja fondide rahaga. Sellega seoses ka „meile maale elama“ stiilis kampaaniad ja loteriid. Pilootprojektina võiks igasse liitunud valda ehitada ka uue maja uustulnukaile (perele) üürimiseks jne.

9. Eriti oluline on tugevdada maakoolet, leides ja roteerides häid õpetajaid koolide vahel, luua tugevatel alustel huviharidussüsteem ja sporditreeningute võimalused maalastele. Rakendada moodsamaid õppemetoodikaid ja pakkudes oma lastele tugispetsialistide võimalused parimal

tasemel. Samuti peaks uue valla lastel olema aastas vähemalt üks tsentraalselt põhirahastatud kultuuriekskursioon, ka välismaale.

10. Gümnaasiumiteenust me ise ei osuta. Kuna lastele on vaja pakkuda parimat, tekitame konkurentsi meilt pärit laste jaoks gümnaasiumite vahel.

Teeme raamlepingud, millega kaupleme paremaid tingimusi endile ja lastele. (kõik G-d on ju konkurendid!). Näiteks ehitame või üürime Tartus oma lastele teatud arvu ühika- või üüripindu, mille saavad konkursi alusel kasutada tasuta või soodustustega parimad õpilased pingereas. See stimuleerib kohapealset õppijat. Maapere suurim kulu linnas õppiva lapse puhul on elamine linnas. Nii hoolitseme oma laste eest. Pakume neile parimat haridust ja pere ei koli ka ära seetõttu, et muidu laps ei saa soovitud haridust linnas. Minu hinnangul on keskharidusega maal nii, et pole tähtis kus, vaid millist haridust ostame. Just eelpooltoodud põhjusel lahkub palju peresid maalt linna, kes muidu ei läheks. Kui lapsel oleks elamine korraldatud linnas, siis pere jääks meile.

11. Luua tuleb demograafiafond, millest hakkame rahastama kavu ja projekte, mis on suunatud just lastega peredele maal ja „üks laps juurde“ kavadele. Meie ja riigi võtmeküsimus on lapsed ja ainult lapsed. Muu tuleneb neist..

12. Uue haju valla loomise põhiline vajadus on minu meelest võimaluse loomine demograafilise olukorra parendamiseks ja sellest johtuvalt ja sellega seoses maapiirkondade taasrahvastamiseks. Kui loome sellised tingimused, et lastega pere või neid (juurde) saada sooviv pere kolib maale kasvõi Tallinnast või ka lähilinnast ja otsustab siin elada ja lapsi saada, siis oleme õigel teel

13. Hooldus- ja tervisevõrgustik tuleb samuti kokku leppida. Väga nõus, et juba hästi töötavat asja tuleb arendada ja laiendada ning üksteisega tasakaalustada. Kindlasti Lõuna Eesti Hooldekeskus oma filiaalidega ja Taheva Sanat, on uue valla selle ala lipulaevad ja juba kasvõi uusi potentsiaalseid töökohti silmas pidades arendamisele keskendatavad ettevõtmised. Samuti on vaja motiveerida omi perearste oma tänuväärset tööd just meil tegema. Uuel üksusel on oma eripiirkonnad spetsialiseerimise järgi nagunii, kellel kallak turismile ja tööstusele, kellel tervis ja turism jne. Ka need võiks omavahel kirjeldada ja määratleda koos arendamiskavadega.

Siin on palju detaile, mis vaja läbi veel käija. Samas on see mudel minu meelest ainuvõimalik kaitsmaks just meie väiksemate kogukondade huve, Valgaga liitumine lahustaks meid kindlasti enam ja tahes-tahtmata jääb domineerima suure kiiresti vananeva Valga linna kogukonna pensionärikeskne huvibukett. Siin ühendvallas oleme ise oma kogukondadega meistrid ja loojad, keskusvallas küll suures laevas, aga ikkagi jungad, kes tekki küürivad ja heal juhul kajutisse ajuti sooja lastakse. Meil oleks lihtsalt vaja hiljemalt märts – aprill otsustada lõplikult, et kas nii, või muud moodi.

Edu ja ilusat arutelu!

Kaido Tamberg